



Referanser:

Arkivsak: 17/00197-4

Saksdokumenter:

KR 59.1/20 Kirkelig kulturarvstrategi

Kirkelig kulturarvstrategi

Sammendrag

Kirkerådet ba i sak 64/18 om at det utarbeides en nasjonal kirkelig kulturarvstrategi for behandling i Kirkemøtet i 2021.

Etter Kirkerådets behandling, foreslås det å sende saken på begrenset høring. Saken staker ut en vei for hvordan kirken definerer og tar et helhetlig og aktivt ansvar for den kirkelige kulturarven, som den forvalter på vegne av hele allmennheten. Kirkens og landets historier er så tett sammenvevde at det er selvsagt at offentlige lover og finansiering regulerer og vedlikeholder kulturarven. Arven må vernes, være tilgjengelig for alle og utvikles for tjenlig kirkelig bruk også i tiden fremover. For kirken er arven en kilde til innsikt i sin egen troshistorie og for alle en inngang til forståelse for lokal og nasjonal historie.

Forslag til vedtak

I:

Den norske kirke oppfatter kirkebygg og kirkested som sentrale i sitt oppdrag og sin selvforståelse. Kirken vil at den kirkelige kulturarven skal bli bevart, være i aktiv bruk og bli videreutviklet fordi den oppleves som viktig for Den norske kirkes menigheter og storsamfunnet. Kirkemøtet vil at:

1. Den kirkelige kulturarven fortsatt skal tilhøre fellesskapet og lokalsamfunnene og verdsettes som sentrale kilder til glede, innsikt i – og forståelse av Norges ide- og samfunnshistorie.
2. Kirkesteder med kirkebygg og kirkegårder skal være åpne, tilgjengelige og i aktiv bruk.

3. Den norske kirkes kulturminner skal ha et juridisk vern som reflekterer deres nasjonale verdi.
4. Den norske kirkes kulturminner skal ha en offentlig finansiering som gjør det mulig å forvalte kulturminneverdiene på en langsiktig og god måte.
5. Den norske kirke skal ha et aktivt eierskap til sin historie og materielle kulturarv og bygge opp og formidle kunnskap om denne arven.
6. Kirkestedet med kirkebygg, inventar, kirkegård og tilhørende bygg og kulturminner skal bevares og vedlikeholdes på en kulturminnefaglig god måte, som sikrer fortsatt tjenlig bruk.
7. Kirken skal styrke og organisere sitt kulturminnearbeid på en måte som sikrer høy kompetanse, enhetlig vernepolitikk, gode prosesser og godt samspill mellom kirkelige organer og offentlige kulturminnemyndigheter.
8. Formidling av kulturarven skal være en integrert del av gudstjenesteliv og kirkelige handlinger, undervisning og trosopplæring, kirkemusikk og diakoni.

II:

Saken sendes på en begrenset høring før andregangsbehandling i Kirkerådet.

Saksorientering

Bakgrunn

I hele kirkens 2000 år lange historie har gudstjenester vært feiret i rom og bygg laget spesielt for formålet. Kirkene har gjennom tidene avspeilet kirkens tro, historie, liturgi, teologi og smak. En kirke uten gudshus er utenkelig - like mye som gudstjeneste uten kirkebygg. Kirkens rolle i ethvert norsk lokalsamfunn og i nasjonens liv gjennom tusen år, førte til at det norske kulturminnevernet fra sin begynnelse tidlig på 1800-tallet til i dag arbeidet for å ta vare på denne kulturarven.

De senere års saksbehandling av de kirkelige kulturminner bygget fram til 1.1.2021 særlig på Kulturminneloven, kirkeloven og et eget kirkerundskriv, rundskriv T-3/2000 om forvaltning av kirke, kirkegård og kirkens omgivelser som kulturminne og kulturmiljø. Ny lov for tros- og livssynssamfunn regulerer ikke kirkebyggene slik kirkeloven og kirkerundskrivet hittil har gjort. Den norske kirke må derfor ta stilling til hvordan den skal arbeide for at de kirkelige kulturminnene skal omtales i framtidig lov og regelverk og hvilken overordnet strategi kirken selv vil ha for forvaltningen av egne kulturminner.

Kirkerådet vedtok derfor i 64/18:

2. Det utarbeides en nasjonal kirkelig kulturarvstrategi for behandling i Kirkemøtet 2021.

I mars 2019 satte direktøren ned en arbeidsgruppe for å utarbeide kulturarvsstrategien. Gruppen har levert en utredning som danner bakgrunnen for en overordnet strategi som foreslås vedtatt av Kirkemøtet. Gruppen besto av fagfolk med bakgrunn i teologi, arkitektur, kulturminnevern, undervisning og økonomi, og praktisk erfaring fra kirkelige organer, prestetjeneste, kulturminneforvaltning på nasjonalt og fylkeskommunalt plan, fellesråd og kirkerestaureringer. Utredningen er vedlagt saken som et ressursdokument i saken. Arbeidsgruppen er ansvarlig for innholdet. Etter Kirkerådets møte, tas det stilling til hvordan dette materialet skal publiseres.

Forståelse av begrepet «kulturarv»

Begrepet «kulturarv» er i kulturminnesammenheng en «samlebetegnelse for materielle og immaterielle kulturminner». Et «materielt kirkelig kulturminne» kan være et kirkebygg eller en døpefont, mens tradisjonene, trosuniverset, fortellingene, ritualer og den historien som er forbundet med bygget og fonten ofte blir omtalt som «immaterielle kulturminner». Immaterielle kulturminner kan også være måten gjenstander og bygg er laget på, dvs. teknikken og metodene, kunnskapen om materialer og utføring.

Vernemyndighetene deler kirkebyggene i følgende grupper:

Kirker bygget før 1650 er automatisk fredete etter kulturminneloven. I tillegg er en håndfull nyere kirker vedtaksfredet. Endringer i disse kirkene krever positivt vedtak etter både kulturminneloven og kirkeloven før tiltak kan iverksettes. Totalt er rundt 15 % av Den norske kirkes kirkebygg fredete.

Kirker bygget mellom 1650 og 1850 er automatisk listeførte. Her gjelder bare kirkeloven og ikke kulturminneloven. Men før vedtak kan fattes, må det innhentes rådgivende uttalelse fra antikvarisk myndighet, dvs. Riksantikvaren. Rundt 45 % av Den norske kirkes kirkebygg er listeførte.

Kirker bygget etter 1850 er delt i to grupper: De listeførte og de ikke-listeførte. Saker som angår de listeførte krever uttalelse fra antikvarisk myndighet før vedtak kan fattes etter Kirkeloven. De ikke-listeførte kirkene behandles kun etter kirkeloven

uten at nasjonale kulturminnemyndigheter uttaler seg. I kirkerundskrivet heter det imidlertid at «For disse kirkene er det de kirkelige myndigheter som sammen med eierne skal ivareta de antikvarisk hensyn. Når det gjelder istandsetting, restaurering og vedlikehold, kan imidlertid fylkeskommunen kontaktes for råd og veiledning.»

Den kirkelige kulturarven går langt utover kulturminnemyndighetenes avgrensninger av kulturminner i fredete og listeførte kirkebygg. For kirken kan alle kirkebygg være en del av dens kulturarv, og arven vil naturlig gå langt utover enn den materielle arven. Dette er det kirkens eget ansvar å definere. Samiske tradisjon har bidratt til å løfte frem bredden i begrepet kulturarv. Immaterielle minner, tradisjoner, landskap og fortellinger utvider perspektivene fra det materialfokuserede tradisjonelle kulturminnevernet. Tilnærmingen åpner for mer dynamisk vern og formidling.

Det meste av denne strategien gjelder hele den kirkelige kulturarven, som kirkesteder med ulike bygg, kirkegård og strukturer, mens noen deler avgrenses til de kulturminner som defineres av kulturminnemyndighetene.

1. Den kirkelige kulturarven skal fortsatt tilhøre fellesskapet og lokalsamfunnene og verdsettes som sentrale kilder til glede, innsikt i og forståelse av Norges ide- og samfunnshistorie.

Kirken har vært den viktigste aktøren i oppbyggingen av Norge de siste tusen årene. Først gjennom samlingen av landet, så gjennom opprettelse av lovverk og administrative ordninger, helsevesen og utdanning og en rekke andre felter. I 1537 ble kirken direkte underlagt og styrt av staten. Statens politikk har også preget kirkens forhold til minoriteter. Samfunnet har endret seg og kirkens makt er blitt mindre og en annen, noe som henger sammen med den generelle internasjonale og nasjonale utvikling. Denne historien og kulturarven som er skapt gjennom kirken, tilhører alle som bor i Norge. Den kirkelige kulturarven er i dag både nasjonal og lokal.

Den norske historien og formidlingen av den knyttes spesielt til kirkens kulturarv, både kulturminnene, høytider og et vidt spekter av tradisjoner, litteratur, musikk og sangskatt. Det er umulig å oppleve og forstå Norge uten denne bakgrunnen.

Det er derfor selvsagt at det offentlige Norge verdsetter opprettholdelsen og formidlingen av denne kulturarven gjennom lovverk og finansielle ordninger. De kirkelige kulturminnene må få sin naturlige plass i relevante lovverk som

kulturminneloven, plan- og bygningslov og andre relevante lovverk. Den kommunale finansieringen må opprettholdes og staten bidrar med nødvendige ekstra og langsiktig tilleggsfinansiering. Kunnskapen om denne felles kulturarven må formidles fra barnehagenivå og gjennom alle skoletrinn.

Opplevelsen av tilhørighet og eierskap vil nødvendigvis variere i befolkningen i Norge i dag. Medlemmer av Den norske kirke opplever trolig jevnt over en større tilknytning til den kirkelige kulturarven, og spesielt kirkebyggene, enn de som ikke er medlemmer. Men også medlemmer som sjelden er inne i kirkebygget, har ofte en sterk opplevelse av bygget som sitt. Ofte vil dette henge sammen med stedsidentitet, slektens historiske tilhørighet på stedet og kirkelige begivenheter i eget liv. I diskusjoner om oppbygning etter kirkebranner blir dette eierskapet særlig synlig.

For Den norske kirke er det et mål at følelsen av eierskapet utvides. Samfunnet som helhet, med hele bredden av befolkningen, skal oppleve et eierskap til den kirkelige kulturarven.

2. Kirkesteder med kirkebygg og kirkegårder skal være åpne, tilgjengelige og i aktiv bruk.

Kirkesteder kan inneholde mange elementer som alle spiller roller i bygda eller byens historie. De mest åpenbare er selve kirken og gravplasser med tilknytning til kirkebygget. Med sin plassering i landskapet og sin arkitektoniske utforming gir kirken stedet karakter og blir en viktig del av innbyggernes identitet. Denne rollen er som oftest uavhengig av kirken og kirkestedets alder.

Mange norske kirker er blant stedets eldste bygg. Disse kan formidle historie og historier i mange former og sammenhenger. Også mange nye kirker har kvaliteter som gjør dem til viktige monumenter som vekker nysgjerrighet og stolthet uavhengig av trostilknytning. Kirker er kulturelle møteplasser. Uavhengig av offisiell kulturminneverdi og historie representerer kirkestedet personlig historie, fordi de fleste norske innbyggere feirer sine livsriter der og har familie og bekjente gravlagt der.

Den norske kirke forvalter disse verdiene på vegne av samfunnet. I dette ligger det et ansvar og mange muligheter for folkekirken. Forvalteransvaret innebærer at kirkebyggene og gravplassene skal være mest mulig åpne, tilgjengelige og i aktiv bruk for alle.

I dette ligger at folk er velkomne på gravplassen og i kirken. Dette handler om åpningstider, og folks mulighet for i størst mulig grad å søke til gravplassen og

kirkerommet¹. Tilgjengelighet handler også om universelt utformede bygg og uteområder som gjør det mulig for alle å få del i fellesgodene på en god og verdig måte, og god og relevant formidling av stedets kvaliteter, kulturhistorie og kunstskatter.

Når kirkene skal være i aktiv bruk, betyr det at det skal være rom for gudstjenester og kirkelige handlinger, slik det har vært i hundrevis av år. Aktiv bruk handler også om utvidet bruk. Kirkene har tradisjon for bruk utover de kirkelige handlingene.

Allerede nå er kirkene kulturelle møteplasser i ordets mange betydninger: konserter, foredrag og tverrkulturelle arrangementer, og besøks- og tilfluktssted når det måtte være ønskelig og nødvendig. Kirken må samtidig reflektere videre over hva utvidet bruk innebærer i dag og hvilke potensiale som ligger i dette.

3. Den norske kirkes kulturminner skal ha et juridisk vern som reflekterer deres nasjonale verdi

Kirkene står etter trossamfunnsloven av 2020 i prinsippet overfor de samme rettslige rammebetingelser som andre kulturminner i privat eie. Et særskilt unntak fra dette er omtalt nedenfor. Det innebærer i utgangspunktet at grunnlaget for vern skjer gjennom kulturminneloven, og gir en statlig forpliktelse til å dekke hele eller deler av merkostnadene som følger av vernet (jf kulturminneloven § 15 a). Bare ca 15 % av de 1635 kirkebyggene i Den norske kirke er nå vernet etter kulturminneloven. Kulturminneverdiene i de øvrige verneverdige kirkene har til nå i hovedsak vært sikret gjennom regelverk fastsatt av Kirkedepartementet og Miljøverndepartementet, formalisert i det såkalte kirkerundskrivet (T-3/2000). Denne ordningen har nå mistet sitt juridiske grunnlag, men trossamfunnsloven av 2020 har i § 15 en bestemmelse om at staten kan fastsette forskrift om forvaltning av kulturhistorisk verdifulle kirker. De politiske signalene er at det vil bli fastsatt en forskrift som i stor grad viderefører en midlertidig ordning i tråd med dagens regelverk. Denne forskriften har imidlertid vært ansett som en overgangsordning. I denne situasjonen må Den norske kirke velge å arbeide for ett av to hovedalternativer: Enten at flere av de listeførte kirkene skal vernes gjennom kulturminneloven og regelverk som knytter kirkene tettere til kulturminneforvaltningen, eller at de kirkene som i dag er listeført i hovedsak skal forvaltes etter regelverk fastsatt av kirkelige organer alene.

¹ Åpne kirker registreres i menighetenes årsstatistikk. 557 av 1193 sokn oppga at de hadde «åpen kirke» i 2019, 88 flere enn året før. Tallene indikerer at nesten halvparten av menighetene i landet nå har åpen kirke i løpet av et år. Gjennomsnittlig antall dager med åpen kirke i hvert sokn, er cirka 50.

Vern gjennom kulturminneloven gir et forutsigbart og langsiktig vern av de kirkelige kulturminnene og stiller dem på linje med andre nasjonale kulturminner med samme verdi. Et vern gjennom kulturminneloven gjør det også enklere å sikre de kirkelige kulturmiljøene. En særordning fastsatt av kirkelige organer vil på sin side være mer sårbar over tid og skyve de kirkelige kulturminnene lenger vekk fra den offentlige kulturminneforvaltningen.

For menighetene i Den norske kirke kan samtidig sterkere vern noen ganger oppleves begrensende. Det gjør endringsprosessene i kirkebyggene mer omfattende, siden antikvariske myndigheter skal godkjenne endringer.

I Kirkemøtets høringsuttalelse til forslag til ny trossamfunnslov i 2018 uttalte Kirkemøtet bl.a. følgende:

... Kirkemøtet deler Riksantikvarens vurdering at lovforslaget ikke sikrer et tilfredsstillende vern av kirkebyggenes nasjonale kulturminneverdier. Kirkemøtet mener at lovforslaget i for stor grad omtaler kirkebyggene som et internt kirkelig anliggende. Kirkemøtet mener, i likhet med Riksantikvaren, at ansvaret for verneverdige kirker må gis tilstrekkelig hjemmel under kulturminneloven. Kirkemøtet mener dette er et statlig ansvar – på samfunnsfellesskapets vegne – og ikke et rent kirkelig ansvar.

Det er flere forhold som tilsier at de mest verdifulle kirkene i fremtiden bør bli forvaltet etter kulturminneloven slik Kirkemøtet konkluderte med i 2018. En slik likebehandling med andre private kulturminner vil tydeliggjøre at dette er en del av landets felles kulturarv og sikre statusen som nasjonale kulturminner på lang sikt. Et annet viktig forhold er at det bare er den merfinansieringen av kirkebyggene som er knyttet til kulturminneverdiene som ikke utløser tilsvarende økonomiske forpliktelser overfor andre trossamfunn. Dersom kulturminnemyndighetene viderefører dagens praksis vil ikke vern etter kulturminneloven medføre vesentlige endringer sammenlignet med dagens vurderinger av de listeførte kirker.

Det er også relevant å sammenligne vern av kirkene med situasjonen i Sverige og England. I Sverige var 87 % av kirkebyggene vernet av kulturminnemyndighetene ved innføringen av skillet mellom stat og kirke i år 2000. Som en del av «oppjøret» bevilget Riksdagen et årlig beløp på 460 millioner SEK til kirkeantikvarisk erstatning til dekning av den antikvariske merkostnaden knyttet til kirkebyggene. I England er 78 % av kirkebyggene vernet.

Av dette følger at flest mulig av de kirkelige kulturminnene bør få sin verdi og status tydeliggjort gjennom vern i henhold til kulturminneloven. Det fremgår imidlertid av den nylig utlagte Kulturmiljømeldingen (St. 16 2019-2020) at dagens kulturminnelov

skal revideres. Det kan åpne for bestemmelser med innretning og prosedyrer spesielt tilpasset kirkene. Det avgjørende er at kirkene får en status som likestiller dem med andre kulturminner av tilsvarende verdi og et verneregime som er tilpasset en aktiv bruk av kirkene.

4. Den norske kirkes kulturminner skal ha en finansiering som gjør det mulig å forvalte kulturminneverdiene på en langsiktig og god måte.

Kirkene og kirkegårdene har gjennom nesten tusen år vært bygget og vedlikeholdt lokalt. Dette lokale finansielle og praktiske ansvaret, nå ivarettatt av kirkelige fellesråd, har vært med å bidra til at de fleste borgere fremdeles opplever eierskap og en sterk identitet knyttet til denne kulturarven. Ny lov for tros- og livssynssamfunn pålegger kommunene et fortsatt ansvar for finansiering av kirkebygg. Lov- og regelverk som omhandler kommunenes finansielle ansvar for kirkebygg skjeler ikke mellom ulike kategorier kirker eller ulike typer formål. Riksrevisjonen uttalte i 2011 at utfordringene på området er så stort at staten bør vurdere flere nye tiltak: «Riksrevisjonen meiner likevel at kyrkjebygga er så viktige for norsk kulturarv at staten må ha eit særleg ansvar for å følgje opp at bygga blir haldne ved like og sikra»². Det er beregnet at norske kirker har et vedlikeholdsetterslep på 10 milliarder kroner.

Stortinget har uttalt at staten vil ta et medansvar for å sikre at de store kirkelige kulturminneverdiene blir bedre vedlikeholdt og tatt vare på. Dette er foreslått i stortingsmeldingen om opplysningsvesenets fond og støttet i Stortingets enstemmige vedtak 14.04.2020. Statens økte innsats overfor kirkebyggene skal ikke avløse kommunenes økonomiske ansvar for kirkebyggene eller komme til erstatning for andre tiltak eller ordninger som finnes på området. Dette innebærer at kommunene fortsatt har det grunnleggende ansvar for å finansiere vedlikehold av kirkebygg, herunder merutgifter som følger av kirkebyggets kulturminneverdier. Statens tilskuddsordninger må derfor innrettes på en måte som ikke medfører at kommunenes innsats svekkes eller avgrenses. Det er nødvendig å etablere ordninger som sikrer at statens midler kommer i tillegg til, og som en forsterker av, den kommunale innsatsen. Uansett konkret innretning vil Den norske kirke arbeide for en finansieringsmodell som er langsiktig og forutsigbar.

² Se «Riksrevisjonens undersøkning av vedlikehold og sikring av kyrkjebygg» fra 2011.

5. Den norske kirke skal ha et aktivt eierskap til sin historie og materielle kulturarv og bygge opp og formidle kunnskap om denne arven.

Forvaltningen av den kirkelige kulturarven må bygge på en helhetlig tenkning som tar utgangspunkt i en forståelse for det materielle kulturminnet og hva det representerer. Dette er en forutsetning for å verdsette det og se dets potensiale. Det man verdsetter og opplever som viktig, vil man også ta vare på og bruke. Gjennom bruk, pleie og vedlikehold øker interessen. Interesse fører til et ønske om mer kunnskap som gir en enda bedre forståelse.

Historie og tradisjoner har alltid vært viktig i kirken, både nasjonalt og lokalt. Dette er også viktige elementer i det «limet» som binder kirken til alle som bor i Norge. Etersom det moderne kulturminnevernet vokste fram, ble det statlige kulturminnevernet lagt under samme departement som Den norske kirke. Med utviklingen av en moderne statsadministrasjon skilte disse to forvaltningene lag. Dette er en av flere grunner til at kirken ikke alltid naturlig har sett hvilken betydning denne kulturarven har for sin selvforståelse og mulighet for inspirasjon kommunikasjonsmessig, kulturelt, teologisk og liturgisk.

Kirken må ta et mer aktivt eierskap til historien og kulturarven gjennom selv å engasjere seg i forskning på arven, søke kunnskap om sin egen historie, ikke minst ved å formidle den kunnskap som allerede finnes og den forskning som pågår. Dette må også inkludere eierskap til problematiske sider ved den kirkelige kulturarven, som rollen kirkebygg har hatt i forskningen av samisk befolkning. Kunnskap og forskning er i stor grad ferskvare, fordi enhver tid stiller sine egne spørsmål og har behov for annen kunnskap enn foregående. Forskning er viktig for kirkens selvforståelse og kunnskap om kirken er viktig i dens kontinuerlige dialog innad og i samfunnet for øvrig. Mye forskning og forvaltning styres av kulturminneloven. Denne fremhever særlig middelalderen. Middelalderen er viktig for kirken, men den 500 år lange lutherske historie er ofte blitt neglisjert, lite forsket på og underkommunisert. Den lutherske kulturarven har et mangelfullt og svakt vern. Det er også behov for økt kompetanse på urfolks og nasjonale minoriteters relasjoner til den kirkelige kulturarven.

Aktivt eierskap betyr at kirken både nasjonalt, regionalt og lokalt utforsker og bruker historien og kulturarven strategisk for å skape dypere selvforståelse og få inspirasjon, men også utnytter de mulighetene kulturarven gir liturgisk og til formidling for å styrke identiteten til både kirkesøkende og alle andre. Nasjonalt kan det

videreutvikles verktøy, særlig digitalt, som inspirerer og tilrettelegger for økt arbeid med formidling knyttet til hvert kirkebygg. Kirkesok.no, som driftes av KA arbeidsgiverorganisasjon for kirkelige virksomheter, er et eksempel på et slikt verktøy.

Samfunnsutviklingen har bidratt til å fragmentere mange kirkelige kulturminner. I overføringen av kirkelige kulturminner og eiendommer som har ligget under Opplysningsvesenets fond (OVF) til kirken, er det et unikt åpent tidsvindu som gjør det mulig å samle enkelte verdifulle kirkesteder med kirke, prestegård og andre miljøelementer. Her må kirken ta et aktivt eierskap til sin historie.

6. Den materielle kirkelige kulturarven skal bevares og vedlikeholdes på en kulturminnefaglig god måte.

Den kirkelige kulturarven består av en rekke enkeltbygg og elementer, som kirkebygg, kirkeinventar, kirkegård, prestegård og andre tilhørende bygg og kulturminner, men også landskap og sammenhenger som kan ha verdier utover enkeltbyggene. Arbeidet med bevaring og vedlikehold må føre til kunnskap, inspirasjon og opplevelser. Dette betyr at også omgivelser og beliggenhet må inngå i perspektivet. Det samme gjelder løst og fast inventar i kirkene, uavhengig av kulturminnelovens innhold.

Bevaring og vedlikehold krever kunnskap, ikke bare om historie, men også materialbruk, håndverksteknikker og et aktivt forhold til den verneideologiske utvikling. Kirkelige kulturminner må tas vare på med samme høye faglige nivå som andre kulturminner. Det er viktig at kirken bidrar til å utvikle og opprettholde nødvendig håndverkskompetanse. Det kan vanskelig forventes at det enkelte kirkelige fellesråd skal ha den kulturminnefaglige kompetansen som kreves for alle de vurderingene som skal gjøres. Det er derfor rasjonelt at kirken regionalt og sentralt bygger opp kompetanse og bistår der dette er nødvendig.

Biskopene avgjør mange saker som angår den kirkelige kulturarven. Kirkens omgivelser, synlighet i landskapet, kirkebyggets eksteriør, interiør og inventar har alle betydning for kirkestedets synlighet, for hvordan folk oppfatter kirkens forvaltning av helligstedet og gudshuset. I Den norske kirke må derfor biskopene sikres tilfredsstillende faglig støtte for å gjøre dette arbeidet på en konsistent og best mulig måte. I dette ligger også kulturminnefaglige vurderinger, som veies inn i de kirkelige vedtak. Bispekontoret må ha kompetente medarbeidere innen kirkelig kulturminneforvaltning, men også tilgang til relevante fagmiljøer med

spisskompetanse. Organiseringen av dette må styrke kirkens troverdighet i kulturminneforvaltningen.

7. Kirken skal styrke og organisere sin kulturminnekompetanse på en måte som sikrer høyt faglig nivå, enhetlig vernepolitikk, gode prosesser og godt samspill mellom kirkelige organer og offentlige kulturminnemyndigheter.

En god forvaltning krever lokalt engasjement og gode fagfolk, men også involverende prosesser. Det er lokalsamfunnet som har skapt og bygd kirken og som føler et naturlig eieforhold og bruker den. Den juridiske eier er sognet, og kirkelig fellesråd har forvalteransvaret. Lokalsamfunnet, eier og bruker må få del i verdiene, kjenne stolthet og involveres i forvaltningsprosessene og ta ansvar for at bruk og tiltak ivaretar kirkebyggene i et langsiktig perspektiv.

Kirken har mye relevant kulturminnekompetanse fra menighets- og fellesrådsnivå og hele veien opp til bispedømme og nasjonalt nivå. Det er imidlertid behov for å styrke kontaktflatene mellom de ulike kirkelige organene og nivåene. Kompetansen må systematiseres og komme alle til del, og forvaltningen må være helhetlig og forutsigbar for hele landet.

I møter mellom faggrupper oppstår ofte ny viten og nye ideer. Det samme gjelder i aktivt samarbeid og dialog mellom kirken og kulturminnemyndigheter, forskningsmiljø og museer. Kirken må ta et ansvar for å skape disse kontaktflatene, dialog og læringsarenaer, og den må melde seg på i de relevante debatter og miljøer som finnes også utenfor kirken.

Kirken må ha kompetanse både på selve kulturarven og på forvaltningssystemene, slik at den kan være en aktivt og positiv part i rådgivningen og utviklingen av feltet.

8. Formidling av kulturarven skal være en integrert del av gudstjenesteliv og kirkelige handlinger, undervisning og trosopplæring, kirkemusikk og diakoni.

For Den norske kirke er det avgjørende at formidling av kulturarven ikke blir en atskilt praksis på siden av kirkens øvrige liv. Kulturarven har potensiale til å inspirere og berike både gudstjenesteliv og kirkelige handlinger, undervisning og formidling og i det diakonale arbeidet. Formidlingen må integreres i dette.

Kirkerommene er fysisk kulturarv. Gudstjenestene kan berikes og gjøres stedeigne ved å tilpasse seg rommenes sterke og svakere sider. Kirkemusikken kan velges utfra rommets akustiske forhold og lokale musikalske tradisjoner, eller i bevisst kontrast

til disse. Kirkeklokkene har en klar kulturhistorie knyttet til liturgien. Denne kan underbygges og forsterkes ved manuell ringing og at ringingen gjøres manuelt fra kirkerommet der det er mulig, og at man tar opp igjen gamle tradisjoner.

I all formidling i kirkelig sammenheng er kunstneriske motiver og historier knyttet til kulturminner i og utenfor kirkebygget en ressurs. Disse styrker den lokale kirkelige identiteten og er ressurser som mennesker kan speile sitt eget liv i, enten det handler om motiver knyttet til liv og død, barndom og oppvekst, vern om skaperverket eller kamp for rettferdighet.

Noen steder er materialet i stedets kirkebygg kjent på stedet og blant kirkelig ansatte og frivillige. Andre steder er det kjent blant enkeltpersoner, men ikke integrert i den kirkelige formidlingen. Også regionalt og nasjonalt er det potensial for styrket kompetanse om kirkelig kulturarv blant kirkelig ansatte og frivillige.

Økonomiske/administrative konsekvenser

Sakens karakter og omfang gjør at de budsjettmessige konsekvenser er fleksible.

Noen ressurser må allokeres spesifikt knyttet til opplæring, koordinering og saksbehandling, men ideen er at tematikken skal involvere hele kirken.

Nettverksbygging, opplæring, koordinering og rådgivning vil kreve administrative ressurser. Deler av dette krever tilføring av kompetanse, mens andre deler av arbeidet bør kunne utføres av eksisterende ressurser.